

Шубін О.О.

РОЗВИТОК РИНКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

На відміну від товарів широкого вжитку, які приватні особи купують для особистого користування, продукція промислово-виробничого призначення (обладнання, матеріали та напівфабрикати) придбається підприємствами для використання у технологічному процесі або для подальшої обробки. Структура ринку цієї продукції відрізняється від структури ринку предметів широкого користування. Промислові ринки характеризуються певними особливостями:

Система формування якісних характеристик продукту промислового призначення існує на основі стандартів, які, у свою чергу, встановлюються з урахуванням певних потреб (безпека, вага, розміри, знос та ін.), що створює основу для об'єктивної оцінки характеристик якості та дефектів продукції.

Необхідно розрахувати можливу тривалість життя виробу залежно від технологічного та, навіть, морального зносу і за деяких випадків так, щоб ця тривалість збігалася з періодом амортизації, що вимагає значних зусиль, спрямованих на технологічне прогнозування та на вивчення ринкових тенденцій.

Продаж повинен здійснюватися спеціалістами, які володіють у рівному ступені двома сторонами справи – технічною та комерційною (від технічних та торговельних агентів до інженерів), тобто спеціалістами, які здатні представити аргументи технічного плану та відповісти на зауваження інших технічних спеціалістів під час ведення переговорів та укладання угоди.

Закупівлі, здійснювані підприємствами, визначаються попитом на кінцеву продукцію, оскільки перед тим, як випустити будь-що на ринок, вони оброблюють вироби, що їх закупили. Виробник продуктів промислового призначення повинен контролювати кінцевий ринок та свого кінцевого споживача.

Попит за ціною частіше за все нееластичний. Підприємства здійснюють закупівлю, з одного боку, якщо вони потребують будь-яких продуктів або обладнання, та з іншого - для них це головна умова реалізації своєї діяльності; будь-яке підвищення у вартості сировини та напівфабрикатів вони відображають у своїй відпускній ціні.

Попит на ринку продукції виробничого призначення має різноманітний характер. У покупців різні можливості (наприклад, великі підприємства, дрібні майстерні), кількість їх підчас невелика. Ринки часто територіально сконцентровані, наприклад, через наявність у даному регіоні джерел енергії та сировини (вугілля, руда, електроенергія); у промисловості спостерігається пряма залежність між концентрацією виробників та споживачів. Наслідком цього є сильна конкуренція між виробниками, яка призводить до необхідності (цьому сприяє обмежене коло покупців або, навпаки, їх велика кількість) безпосередньо вивчати якомога більше потенційних споживачів.

Рівень взаємозалежності клієнтури може бути різним. Міжгалузеві потоки мають складний характер, та деякі їх елементи неточно передають загальну картину комерційних угод. Існують, наприклад, угоди про взаємні постачання та внутрішні трансферти, закриті ринки (в умовах яких споживач не може обрати постачальника за причини наявних фінансових зв'язків), угоди про стратегію групи, які визначають діяльність будь-якого із підприємств, включених до неї, при цьому загальна комерційна політика, якої дотримується група, не є найкращою для кожного з учасників.

Різнорічні заходи підприємств-клієнтів не визначають відносної значності замовлень: так, дрібні спеціалізовані підприємства витрачають велику кількість сировини. Також досить часто можна спостерігати співвідношення, коли продавець 80 % свого товарообігу реалізує 20 % клієнтів. Подібна ситуація, якщо вона зберігається довго, дуже небезпечна.

Ще одна особливість - життєвий цикл товару. На виробництво деяких товарів витрачається багато часу (місяці й навіть роки – на кораблі, доменні печі). Однак умови на ринку (конкуренція, економічна кон'юнктура) можуть іноді змінюватись, що примушує промислові фірми займатися технологічним, а також економічним прогнозуванням: досить згадати енергетичні проблеми та їх важливі наслідки (починаючи з 70-х років).

Деякі вироби характеризуються тривалим життєвим циклом (для обладнання – 10, 15, 20 років і більше). Інші в технологічному плані швидко зживають себе (це пояснюється технічним прогресом, який усе прискорюється), і тоді підприємства повинні реконструюватися або зникнути. Так, поява транзисторів та їх швидке масове виробництво поклало кінець виробництву лампових приймачів, призвело до формування багаточисельних ринків цієї продукції, які зростають та збільшують обсяги продажу завдяки, наприклад, інтегральним схемам.

Відрізняється специфікою збутові організації та управління. Торгівля технічними засобами (за допомогою технічних посередників) має все більше значення в різних галузях, наприклад, коли підприємства продають товарів менше встановленого мінімуму або коли на їх виготовлення необхідно багато часу. З подібним явищем ми зустрічаємося в різних галузях. Намічається тенденція до об'єднання посередників у великі асоціації, здатні протистояти виробникам, які є їх постачальниками, в галузі цін (та, звичайно, обслуговування).

Продавець товарів промислового призначення, як правило, має засоби, які забезпечують виявлення більшої частини (якщо не всіх) його потенційних споживачів навіть тоді, коли йдеться про невеликих клієнтів, оскільки вони зареєстровані в щорічних галузевих довідниках, у майстернях та торговельних палатах, у професійних об'єднаннях.

Промислова клієнтура, як правило, добре поінформована про товар (його характеристики ретельно вивчаються), продавців (має їхній каталог), про всі аргументи "за" і "проти", тарифи, умови платежів та поставок, про перелік спеціальних відомостей. Більше всього, дякуючи технічним журналам промислові споживачі в курсі технологічного розвитку та розвитку ринку, а також успіхів та поразок інших фірм (відносно до сфер та товарів, що цікавлять).

Ринок товарів промислового призначення далекий від стану статичності та буквально тремтить від постійних змін. Зростання капіталовкладень у техніку та технологію породило нескінченний потік нових товарів, нових процесів та нових матеріалів. Обсяг виробництва промислової продукції України в 2000 році порівняно із 1999, збільшився на 12,9 % (у 1999 – 4,3 %), як повідомляє Державний статистичний комітет, зважаючи, що вперше за останні п'ять років перебільшено рівень промислового виробництва 1995 року (приріст на 10 %).

У результаті керівники компаній, що виробляють товари промислового призначення, нерідко вимушені розв'язувати проблеми збуту, які в минулому ніколи не вставали. Ці проблеми привносять значний елемент невизначеності. Керівники служби збуту добре обізнані із супутніми цим проблемам елементами ризику. Саме тому багато фірм створили в себе особливі відділи дослідження збуту, призначені збирати та аналізувати інформацію, використання якої дозволяє скоротити кількість інтуїтивних рішень. Це сприяє зменшенню ступеня ризику та скороченню витрат на тестування ринку.

Розглянемо більш докладно провідні сектори, які формують ринок товарів промислового призначення, їх стан та основні тенденції розвитку.

Ринку товарів галузей хімічної та нафтохімічної притаманні риси, сполучення яких робить ці галузі унікальними за широтою використання в народному господарстві. Ця широта може бути співставлена тільки з продукцією паливно-енергетичного комплексу, без якої не обходиться жодне сучасне виробництво. Останнім часом у більшості сегментів функціонування ринку хімічних товарів спостерігаються позитивні зміни: у товарному виробництві, фінансовій та інституціональній сферах, зовнішній торгівлі, інвестуванні виробництва. Характер і ступінь впливу цих змін на загальний стан ринку хімічних товарів України неоднакові й нерівноцінні, однак у цілому вони забезпечують зміцнення позицій і рейтингу галузі в промисловому потенціалі України. Питома вага продукції галузі у ВВП у 2000 році зросла до 5,25 % (1999 – 5,1 %), у загальному промисловому виробництві – до 5,8 % (1999 – 5,3 %), у експортному потенціалі – до 13,6 % (1999 – 11,8%).

Особливістю цих змін є те, що вони забезпечені переважно за рахунок мікроекономічного рівня, тобто безпосередніх зусиль товаровиробників. Макроекономічні умови функціонування ринку хімічної продукції, як і ринку промислових товарів у цілому, на даний час істотно не покращилися. Це стосується, насамперед, до податкової сфери, що, як і раніше, гальмує розвиток виробництва. Правда, означені позитивні зрушення намітилися у сфері кредитування ринку промислових товарів. Однак зниження ставок кредитування комерційними банками в цілому виявилось недостатнім і не привело до відчутної активізації використання кредитних ресурсів у інвестуванні виробництва.

Ще одним фактором, що забезпечує позитивні зміни в галузевому ринку, є сприятлива зовнішня кон'юнктура в багатьох сегментах світового товарного ринку хімічної та нафтохімічної продукції.

Таким чином, триадою позитивних змін, що відбулися в розвитку ринку хімічних товарів України, стало наступне:

- локальні зусилля товаровиробників, що були спрямовані на зростання товарного виробництва, підвищення конкурентноздатності та розширення асортименту товарної продукції, реалізацію наступальної маркетингової стратегії на ринках збуту, сировини, товарно-посередницьких послуг;
- збереження стабільного макроекономічного середовища, що забезпечує необхідні економічні передумови для розвитку товарного виробництва;
- поліпшення зовнішньої кон'юнктури, зокрема цінової, товарних ринків хімічної та нафтохімічної продукції в експортоорієнтованих сегментах ринку хімічних товарів України. Це дозволило галузі збільшити свою частку на зовнішніх ринках, зорієнтувавши на експорт велику частину приросту товарного виробництва в 2000 році.

Саме ця триада факторів забезпечила в цілому успішний розвиток ринку хімічної продукції. Темп зростання обсягів виробництва продукції склав у 2000 році в цілому по хімічному ринку України. Обсяг виробництва підприємств хімічного комплексу України у 2000 році склав 8398 млн грн., у т.ч. хімічної промисловості – 6987 млн грн., нафтохімічної – 1411 млн грн. Підприємствами хімічного комплексу Держкомпромполітики України вироблено продукції на суму 6684 млн грн., у т.ч. хімічної промисловості – 5521 млн грн., нафтохімічної – 1153 млн грн.

Позитивні зміни й тенденції з'явилися й у інших сферах функціонування ринку хімічних товарів. У фінансовій сфері значно активізувалися грошові потоки (значною мірою завдяки експортним операціям), знизилася частка бартерних операцій.

Уперше за кілька років на ринку хімічних товарів України досягнуте позитивне фінансове сальдо, воно склало за підсумками року 427 млн грн., зокрема в хімічному секторі - 530,5 млн грн. Фінансове сальдо прибуткових хімічних підприємств дорівнювало в 2000 році близько 930 млн грн., що майже в 3 рази більше, ніж у 1999. Нафтохімічний ринок у цілому працював збитково, фінансовий збиток за результатами 2000 року склав 103,6 млн грн.

Інституціональну сферу в 2000 році відрізняли в цілому стримані й контрольовані процеси трансформації форм власності, реструктуризації підприємств та ін. У цілому етап формальної приватизації й корпоратизації в галузі завершений, процес реформування й переділу власності набув більш глибокого характеру.

У зовнішньоторговельній сфері в 2000 році зросли як вартісні, так і натуральні обсяги експортних поставок хімічної й нафтохімічної продукції, значно покращилося, порівняно з 1999 роком, торговельне сальдо з Росією, опановано нові експортні ніші й сегменти зовнішніх товарних ринків. У цілому експорт хімічної й нафтохімічної продукції виріс майже в 1,5 рази і склав близько 1,9 млрд дол. США. Позитивна динаміка зростання обсягів експорту спостерігалася в більшості секторів комплексу: експортні поставання продуктів неорганічної хімії зросли в 1,4, продуктів органічної хімії – в 1,5, мінеральних добрив – в 1,35,

пластмас та виробів з них – у 1,5, хімічних ниток – у 1,9 раза.

За 11 місяців 2000 року експорт продукції сектору склав 568 млн дол. США (аналогічний період 1999 – 392 млн дол.), при цьому імпорт неорганічних продуктів і темп його зростання був істотно нижчим – 67,4 млн дол. США (1999 – 55,3 млн дол.). Це говорить про поліпшення зовнішньоторговельного балансу на даному ринку хімічних товарів України.

Як позитивну зміну, слід зазначити також значну регіональну диверсифікованість експортних поставок, що свідчить про наступальний маркетинг українських товаровиробників на зовнішньому ринку в умовах мінливої регіональної кон'юнктури. І хоча в структурі експорту, як і раніше, домінують продукти неорганічної хімії (аміак, азотні добрива, пігментний двоокис титану, кальцинована сода), позитивна динаміка спостерігалася в експортних поставках багатьох продуктів.

До якісних змін цієї сфери функціонування ринку варто віднести також тенденцію до диверсифікації ринків і постачальників сировини, скорочення імпортних поставок за рахунок поновлення або освоєння вітчизняних виробництв імпортозамінних сировинних і допоміжних хімічних продуктів.

У цілому за результатами зовнішньоторговельної діяльності в 2000 році експорتابельність ринку хімічних товарів України досягла рівня 88 %. Однак випереджальне зростання експорту над динамікою виробництва посилює тенденцію експортної залежності вітчизняного хімічного ринку відповідно до змін світової кон'юнктури.

Позитивні зміни сталися у 2000 році у сфері інвестування галузі. Відбулося істотне зростання обсягів капітальних вкладень у основний капітал – до 240 млн грн. (184 % до 1999 р.), на 202,3 млн грн. введено в експлуатацію основних фондів.

У той же час прямі іноземні інвестиції й надалі мали обмежено-локальний характер. Їх загальний обсяг у хімічній та нафтохімічній промисловості України склав 162,3 млн дол. США, у т.ч. на хімічному ринку – 137,8 млн дол. США, нафтохімічному – 24,4 млн дол. США.

Основним джерелом інвестування залишаються власні кошти підприємств – понад 95 % інвестиційних вкладень у основний капітал. Бюджетні асигнування в інвестування галузі, як і раніше, символічні: у 2000 році вони склали 1,7 млн грн. (0,7 % від суми загальних капіталовкладень).

У більшості сегментів ринку хімічної продукції в 2000 році спостерігалася стійка динаміка зростання вартісних і натуральних обсягів випуску товарної продукції. У 2000 році з 50 основних товарних груп і окремих хімічних і нафтохімічних продуктів, що становлять головний потенціал хімічної та нафтохімічної промисловості України, у 35 відзначало стійке зростання обсягів виробництва.

На споживчому ринку значна частина вітчизняної хімічної продукції є незатребуваною. Причин тут дві – низький купівельний попит і неконкурентоспроможність частини хімічної продукції (в основному, товарно-споживча, а не цінова) споживчого призначення, що випускається зараз в Україні величезною кількістю великих і дрібних товаровиробників.

Таким чином, можна констатувати: починаючи з 2000 року в більшості основних секторів і базових видів хімічної продукції відзначало стійке зростання, однак велика частина приросту пішла або в технологічний переділ для виробництва експортоорієнтованої продукції або безпосередньо на експорт. Зрушень у структурній трансформації галузі не відбулося, питома вага продукції з високим ступенем переробки або кінцевої товарної продукції залишається низьким – близько 30 % від загального обсягу товарного виробництва. Отже, на ринку не тільки збереглася, але і підсилилася експорто-сировинна спрямованість.

На ринку хімічної продукції продовжує домінувати давальницька схема у виробництві продукції. Тут змін до кращого практично не відбулося. За толлінговою схемою працювали виробництва і здійснювалося відвантаження значної частини продукції. Деякі позитивні зміни відбуваються в завантаженні виробничих потужностей. На багатьох виробництвах неорганічної хімії, азотних і калійних добрив, органічного синтезу рівень завантаження виробничих потужностей збільшився на 10 – 20 %.

Більш контрастні зміни в показниках, що характеризують стан товарного виробництва в галузі, простежуються під час аналізу цих змін на рівні окремих товаровиробників. У 2000 р. 65 % підприємств ринку хімічних товарів мали приріст обсягів товарного виробництва, причому в половини з них цей показник склав 10 % і більше. Серед підприємств, що мали найбільш високий темп зростання товарного виробництва, – Кримський содовий завод (125 %, тут і надалі темп зростання обсягів виробництва до 1999 року), ВАТ "Київський завод полімерних матеріалів" (147 %), Північнодонецьке ДВП "Об'єднання "Азот" (118 %), ЗАТ "Лакма" (117 %), Запорізьке ДП "Кремнійполімер" (125 %) та ін.

Найважливішим напрямком і пріоритетом діяльності хімічного ринку України є диверсифікованість товарного асортименту продукції, що випускається. Хімічний ринок має сьогодні найвищий рівень поновлюваності товарної продукції. За різними оцінками, у 2000 році було освоєно не менш 3 - 3,5 тис. найменувань нових видів, марок хімічної та нафтохімічної товарної продукції різного призначення. Розширення асортименту і випуск непрофільної продукції стали одним з найважливіших напрямків діяльності і товарної політики для підприємств хімічного комплексу України. Саме товарний маркетинг розглядається більшістю підприємств як основний фактор, здатний забезпечити стійке зростання і стабільний розвиток. Безумовно, у реалізації цієї стратегії основною перешкодою залишається несприятлива кон'юнктура внутрішнього товарного ринку, що не дозволяє підприємствам повноцінно використовувати наявний потенціал і можливості для нарощування асортименту й обсягів випуску продукції.

Аналіз показує, що на даний час основними складовими товарної диверсифікованості в галузі є таке:

- випуск нових видів продукції з метою імпортозаміщення і часткового чи повного витіснення імпортних поставок;

- збільшення обсягу випуску товарної продукції за рахунок створення нових або реконструкції діючих виробництв, а також реконсервації або поновлення функціонування недіючих виробництв, продукція яких має стійкий попит на зовнішньому або внутрішньому ринках, який не покривається діючими потужностями;
- поліпшення товарно-споживчих якостей продукції, що випускається, зокрема додання їй сучасної товарної форми та євроупаковки;
- розширення видового й марочного асортименту продукції споживчого і промислового призначення у таких товарних групах, як лакофарбові матеріали, вироби з пластмас, мийні синтетичні засоби, інші види побутової хімії;
- випуск нових видів напівпродуктів для забезпечення замкнених технологічних циклів у межах підприємств і тим самим зниження собівартості кінцевої товарної продукції.

Саме для вирішення цих питань у 2000 році було задіяно чи перебуває в стадії освоєння близько 70 нових хімічних і нафтохімічних виробництв, проведено чи завершується реконструкцію таких стратегічно важливих для галузі виробництв, як виробництво двоокису титану в ВАТ "Сумхімпром", мурашиної кислоти на Рубежанському заводі "Зоря", технологічне відновлення виробництва полімерних пакувальних матеріалів у ВАТ "Завод полімерних матеріалів" та ін. Лідером з освоєння нових видів продукції протягом декількох останніх років є ВАТ "Концерн "Стирол", де щорічно освоєється близько 400 - 500 найменувань нової продукції з урахуванням марочного асортименту на базі виробництв, що діють, і тих, що вводяться в експлуатацію.

Продукція хімічної та нафтохімічної промисловості також суттєво впливає на якість сировини та матеріалів у всіх галузях промисловості: медичній та мікробіологічній, радіотехнічній, косметичній, - у сільському господарстві, на транспорті. Це з одного боку.

З іншого - процес переробки хімічної та нафтохімічної сировини у кінцевий продукт включає велику кількість технологічних стадій переробки, що визначає велику частку внутрішньогалузевого споживання. Такий характер виробництва та використання продукції призводить до того, що всі зміни макроекономічного характеру відбиваються на ситуації у цих галузях швидше та в значно більшому ступені, ніж у інших.

За роки незалежності в Україні багато хімічних підприємств занепали від банкрутства та відсутності фінансів, проте на сьогоднішній день хімічна галузь є досить потужним комплексом, що представлений майже 3000 підприємств та науково-дослідних організацій. Наприклад, хімічний комплекс Донецької області утворюють 28 підприємств на самостійному балансі (без дрібних), у числі яких гігант хімічної індустрії ВАТ "Концерн Стирол", на частку якого припадає понад 80 % загального обсягу виробництва продукції хімічної промисловості області.

Хоча питома вага ринку хімічної промисловості у загальнообласному обсязі виробництва складала у 1999 році ненабагато більше 3 %, а частка трударів – 2,1 % усіх зайнятих в індустрії, підприємства галузі займають важливе місце в економіці не лише регіону, але й держави в цілому. Донецька область забезпечила у 1999 році 22 % вироблених в Україні мінеральних добрив та 28 % - синтетичного аміаку (з початку 2000 р. – понад чверть), понад третина сірчаної кислоти (у 2001 році – 32 %). У області також виробляється соляна кислота, полістирол та сополімери стиролу, карбід кальцію, хімічні реактиви та інші продукти побутової хімії, гумове взуття, гумотехнічні вироби, лакофарбові матеріали, лікарські препарати. (табл. 1; 2).

У 2000 р. обсяги продукції, що виробляється, зросли, порівняно з 1999 роком, у промисловості 25 регіонів України, (у 1999 р. таких регіонів було 21). Протягом року стабільно, із нарощуванням виробництва працювали, в основному, 22 регіони. Занепад виробництва вдалося подолати підприємствам Миколаївської та Рівненської областей табл. 3; 4).

Слід зауважити, що ринок хімічних товарів забезпечує значні надходження в бюджет. У 1999 р. підприємствами галузі переведено до бюджету у вигляді податків та зборів 103,7 млн.грн., або в середньому 7,1 тис грн. на кожного штатного робітника облікового складу, що в 3 рази більше, ніж у середньому у промисловості. Так, за підсумками 1999 р. "Стирол" посів перше місце у рейтингу підприємств та організацій Донецької області з платежів до бюджету (понад 83 млн грн.), випередивши за цим показником навіть маріупольські металургійні гіганти. Питома вага галузі в загальній сумі платежів до бюджету всіх промислових підприємств області у 2 рази вище, ніж у обсязі виробництва, - понад 6%.

Таким чином, позитивні зміни й тенденції, що виявилися в розвитку хімічного комплексу України в 2000 році в різних сферах його функціонування, були визначені переважно факторами кон'юнктурного характеру, що пояснюються адаптацією значної частини підприємств до нових економічних і фінансових умов, ефектом самостійного розвитку, активним характером і політикою менеджменту і маркетингу товаровиробників, активізацією зовнішнього і внутрішнього конкурентного середовища.

З іншого боку, позитивні зміни майже не торкнулися такої найважливішої для успішного функціонування галузі сфери, як внутрішній товарний ринок хімічної й нафтохімічної продукції. У 2000 р. місткість внутрішнього товарного ринку з хімічної та нафтохімічної продукції істотно не змінилася, вона, як і раніше, складає близько 1,5 млрд дол. США. Однак структурна частка ринку, яку посідає товарна хімічна й нафтохімічна продукція вітчизняних товаровиробників, залишається низькою – 25 %, на багатьох ринках цих товарів споживчого призначення вона ще нижче – від 10 до 20 %. Отже, фактори внутрішнього товарного ринку, зокрема низький платоспроможний попит як споживчого ринку, так і більшості сегментів промислового ринку, залишалися в минулому році буфером для зростання обсягів випуску товарної продукції, призначеної для внутрішнього ринку.

Розрахунки показують, що близько 90 % приросту продукції 2000 року або пішли на експорт, або були використані для потреб технологічної переробки в товарній продукції, також призначеної для

експортних поставок. Слід зазначити ще кілька негативних тенденцій українського ринку хімічної й нафтохімічної продукції. Це, насамперед, збільшення на споживчому ринку частки підробленої продукції, нелегального імпорту, неякісної продукції імпортного виробництва, відвертий монополізм цін на імпортовану продукцію в ряді сегментів ринку. Про це свідчить аналіз митної й торговельної статистики, балансів споживання за багатьма видами хімічної товарної продукції.

Серед негативних тенденцій, що супроводжували розвиток ринку хімічних товарів України в 2000 році, необхідно також назвати збереження значної частки збиткових підприємств (близько 49 %), обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, збереження на значній частині підприємств заборгованості з виплати заробітної плати, бюджетних платежів. Незважаючи на те що певна частина підприємств комплексу в 2000 році зменшила свою заборгованість з бюджетних платежів, у цілому вона (хоча і з меншим темпом зростання) продовжувала зростати і склала на кінець року 590 млн грн., у т.ч. прострочена – 487 млн грн. Слід зазначити також, що зростання товарного виробництва було досягнуто, в основному, за рахунок підприємств, що стабільно працюють. Значна частина підприємств хімічного ринку України в 2000 році й надалі простоювала: у цілому на ринку – 11 %, на хімічному ринку – 9,2 %, нафтохімічному – 18,5 %, підприємств.

Однак, не дивлячись на негативні тенденції, внаслідок структурної перебудови та формування конкурентноздатного виробництва, розвиток хімічної промисловості має під собою реальну основу (табл. 5).

Таким чином, фрагментний аналіз підсумків і тенденцій розвитку ринку хімічних товарів України в 2000 році показує, що незважаючи на їх позитивну динаміку, котра визначила зростання товарного виробництва, поліпшення фінансово-економічних показників функціонування галузі, зміни поки що мало торкнулися двох найважливіших сфер – інвестиційної та внутрішнього споживання. А це свідчить про те, що позитивні зрушення, які намітилися, можуть виявитись хитливими, тобто ситуаційними.

Література

1. Итоги работы отрасли за 2000 год и 8 месяцев 2001 года и задачи по повышению эффективности работы предприятий (Доклад заместителя Госсекретаря Минпромполитики Украины, Президента Союза химиков Украины Голубова А. Г. на заседании совета директоров химического комплекса) // Хімічна промисловість України. – 2001. – № 6. – С. 3–10.
2. Итоги работы промышленности Украины за январь-апрель 2002 года / Фондовый рынок. – 2002. – № 19. – С. 16–17.
3. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А. С. Філіпенко, В. Г. Будкін, А. С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.

Таблиця № 1. Основні показники роботи підприємств хімічної і нафтохімічної промисловості (включаючи хіміко-фармацевтичну) Донецької області

Показники	1999 р.	Січень-листопад 2000 р.
Загальний обсяг продукції в реальних оптових цінах, млн грн.	641,3	829,9
Питома вага у загальнообласному обсязі промислового виробництва, %	3,1	3,5
Динаміка виробництва у порівняних цінах: у % до попереднього року	99,6	98,9
у % до 1990 р.	26,2	
у % до 1995 р.	109,7	
Індекс оптових цін за грудень, у % до грудня попереднього року	155,0	116,5
Середньооблікова кількість штатних робітників, тис. люд., у т.ч. середньооблікова кількість промислово-виробничого персоналу(ПВП), тис.люд.	14,7 13,7	14,8 13,9
Питома вага у загальнообласній кількості ПВП, %	2,1	2,3
Середньомісячна заробітна платня промислово-виробничого персоналу, грн. у % до середньої у промисловості	246,18 88,0	320,45 87,4
Основні промислово-виробничі фонди на кінець року (по підприємствам на самостійному балансі), млн.грн. у реальних цінах	1883,7	...
Питома вага у загальнообласній вартості основних промислово-виробничих фондів, %	3,9	...
Капітальні вкладення, млн.грн. у реальних цінах	16,7	23,9
Питома вага в загальному обсязі інвестицій, %: у цілому по області	0,7	1,6
у промисловості	1,2	2,1
Прибуток, збиток (-), млн грн.	86,3	102,8
Питома вага у загальному обсязі прибутку промисловості області, %	9,8	6,9
Рентабельність (відношення прибутку від реалізації продукції до собівартості реалізованої продукції), %	22,0	...
Питома вага збиткових підприємств, %	44,4	50,0

Таблиця № 2. Динаміка виробництва хімічної продукції в Донецькій області

Продукція	1999 р.	1999 р. у % до			Січень-листопад 2000 р.	Січень-листопад 2000 р. у % до січня-листопада 1999 р.
		1990	1995	1998		
Аміак синтетичний, тис.т	1279,3	114,5	147,4	100,8	1016,7	86,6
Сірна кислота у моногідраті – тис.т	477,0	44,2	84,0	153,4	311,4	70,1
Соляна кислота – тон	21 555	87,0	150,4	117,1
Сода кальцинована (100%) – тис.т	-	-	-	-	-	-
Сода каустична (100%) – тис.т	-	-	-	-	-	-
Мінеральні добрива (у 100 % - му вміст поживних речовин), – тис.т., у тому числі:	509,2	83,2	131,8	110,1	551,9	120,6
Азотні	509,2	98,9	132,5	110,1	551,9	120,6
Фосфатні	-	-	-	-	-	-
Синтетичні смоли і пластмаси, т – у тому числі:	24117	42,4	160,3	198,6	27366	126,7
Полістирол і співполімери стиролу	23760	46,6	291,2	235,6	27109	127,4
Карбід кальцію, т	2579	157,3	146,4	146,8	1899	82,8
Товари побутової хімії	4154	3,3	31,0	135,9	2961	88,4

Таблиця № 3. Виробництво хімічної та нафтохімічної продукції в Україні у 2000 році (за даними Держкомстату)

Промисловість України	Виробництво продукції (у реальних цінах)			Темпи приросту, зниження (-) – у порівняних цінах, у %		
	млн грн.	% до загального обсягу	грудень 2000 р. до листопада 1999 р.	грудень 2000 р. до грудня 1999 р.	2000 р. до 1999 р.	1999 р. до 1998 р.
Разом	144412,8	100	-0,4	16,4	12,9	4,3
Хімічна, нафтохімічна	8398,0	5,8	8,6	4,8	5,0	-1,1

Таблиця № 4. Виробництво найважливіших видів промислової продукції в Україні у 2000 році
(за даними Держкомстату)

Продукція	Одиниця виміру	Вироблено у		Приріст, зниження (-) гр. 2000 р. у % до		Приріст, зниження (-) У 2000 р., % до 1999 р.
		2000 р.	грудні 2000 р.	листопаду 2000 р.	грудня 2000 р.	
Паливна промисловість						
Нафта, включаючи газовий конденсат	т. т	3687	312	4,2	-0,3	-2,8
Газ природний	млрд м	17,9	1,5	4,7	0,7	-0,5
Вугілля готове	млн. т	62,4	5,4	2,7	-11,0	-0,7
Бензин автомобільний	тис. т	2124	266	16,8	107,1	-14,5
Дизельне паливо	тис. т	2658	301	14,6	70,4	-19,0
Кокс	млн. т	19,4	1,7	6,5	16,3	11,8
Хімічна і нафтохімічна промисловість						
Аміак синтетичний	тис. т	4352	414	13,4	2,3	-3,6
Сірна кислота	тис. т	13,36	66,1	-11,4	-24,0	-25,6
Кальцинована сода	тис. т	575	57,6	3,6	41,5	26,3
Каустична сода	тис. т	134	13,8	68,3	-3,5	35,2
Мінеральні добрива	тис. т	2304	198	18,9	-12,2	-0,6
Хімічні засоби захисту рослин	т	1069	-	-	-	-41,9
Синтетичні смоли та пластмаси	тис. т	151	16,8	19,7	73,7	27,4
Хімічні волокна і нитки	тис. т	30,3	2,7	-0,3	23,7	32,9
Шини	тис. шт.	6817	616	1,1	-13,2	-14,2
Кабель контрольний	км	1867	287	33,5	2,5р.	86,0

Таблиця №5. Основні показники розвитку хімічної промисловості

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Необхідні капітальні вкладення (за роками впровадження заходів) у діючих цінах 1999 р., млн. грн.	142,05	600,55	710,68	5535,64	314,9	1296,12	353,54	1576,8	208,7	40,1	1952,35
Очікуєий приріст виробництва (збільшуючимся підсумком) у діючих цінах 1999 р., млн. грн.	217,41	1164,79	1930,08	3675,39	3812,81	4286,43	4908,04	5256,83	5327,03	5327,03	6766,37
Очікуєий приріст експорту (збільшуючимся підсумком) \$ млн. США	37,53	95,34	228,49	304,648	304,648	354,575	419,99	475,21	481,11	481,11	584,41